

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ "ЦІННІ ПАПЕРИ"

Анотація. Проведено теоретичний аналіз сутності поняття "цінні папери". Виконано узагальнення підходів та виділено найбільш суттєві ознаки терміна "цінні папери". На основі проведення процедури контент-аналізу отримано визначення, яке є підґрунтям для подальшого дослідження ринку цінних паперів.

Аннотация. Проведен теоретический анализ сущности понятия "ценные бумаги". Выполнено обобщение подходов и выделены наиболее существенные признаки термина "ценные бумаги". На основе проведения процедуры контент-анализа получено определение, которое является основой для дальнейшего исследования рынка ценных бумаг.

Annotation. The theoretical analysis of the nature of the term "securities" was made. Approaches were generalized and the most important features of the term "securities" were identified. Based on the procedure of content analysis a definition was given which is the basis for further study of the securities market.

Ключові слова: цінні папери, контент-аналіз.

У сучасній економіці цінні папери є складовою, які забезпечують ефективне функціонування ринку цінних паперів. Сьогодні у світі немає єдиного чіткого, всіма визнаного визначення цінних паперів. Існує велика кількість точок зору на те, що таке цінні папери, серед них: документи, які є титулом власності або правом на отримання доходу; поняття, що включає акції, облігації та інші свідчення про заборгованість; документи, які є вимогами до реальних (фізичних) активів.

Необхідність теоретичного аналізу поняття "цінні папери" обумовлюється тим, що сучасні науковці та практики трактують цю важливу дефініцію з точки зору різних предметів дослідження, вкладаючи в неї різний зміст, що може знижувати якість проведення досліджень щодо ринку цінних паперів.

Сьогодні існує чимало наукових праць, в яких висвітлюється визначення терміна "цінні папери". Цьому питанню приділяли увагу в своїх роботах такі вчені, як Агарков М. М., Кейнс Д. М., Маслова С. О., Алексєєв М. Ю., Анєсьянц С. А., Галанова В. А., Басова А. І., Міркін Я. М., Назаров М. Г., Райзберг Б. А., Остапенко В. В., Шевченко Р. І. та ін. [1 – 9]. Проте визначення цього поняття залишається одним із найбільш дискусійних у наукових та практичних дослідженнях фінансового ринку.

Метою даної статті є дослідження наукових робіт для визначення змістовного складу та узагальнення поняття "цінні папери".

Для визначення сутності поняття "цінні папери" автором статті використано контент-аналіз, за допомогою якого отримано узагальнене поняття.

Згідно з загальним механізмом здійснення кількісного контент-аналізу був складений алгоритм проведення аналізу поняття "цінні папери". Він складається з таких етапів:

1. Визначення значущих структурних складових шляхом розрахунку їх ваги та частоти згадування в обраній сукупності визначень.
2. Формування вибірки визначень сутності поняття "цінні папери".
3. Визначення переліку одиниць аналізу.
4. Розрахунок навантаження кожної одиниці аналізу та частоти її згадування.
5. Відбір ряду найбільш значущих елементів.
6. Формування визначень поняття "цінні папери", яке враховує переважну більшість значущих складових елементів.

Визначення поняття "цінні папери" наведено в таблиці.

Таблиця

Визначення поняття "цінні папери"

Автори	Визначення
Агарков М. М. [1]	Цілий ряд паперів (вексель, чек, акція і т. д.), пред'явлення паперу необхідно для здійснення вираженого в ньому права
Кейнс Д. М. [1]	Документ встановленої форми, що засвідчує участь у корпоративній власності або боргове зобов'язання

Маслова С. О. [1]	Документарне свідоцтво про участь в капіталі акціонерного товариства або надані позики, а також довгострокові зобов'язання емітентів виплачувати їх власникам дохід у вигляді дивіденду або відсотка
Securities Market in Japan [1]	Сертифікат, що представляє власність на майно і на основі якого може бути здійснена передача або реалізація прав на майно
Алексєєв М. Ю. [2]	Документ, що відображає пов'язані з ним майнові права, може бути самостійним предметом обігу на ринку та бути об'єктом купівлі-продажу та інших угод, є джерелом одержання регулярного чи одноманітного прибутку, виступає різновидом грошового капіталу
Анесьянц С. А. [3]	Форма існування капіталу, відмінна від його товарної, виробничої та грошової форми, яка може передаватися замість нього самого, обертатись на ринку як товар і приносити дохід
Галанова В. А., Басова А. І. [4]	Це свідоцтва про участь їх власників у капіталі акціонерного товариства або надані позики
Міркін Я. М. [5]	Документ, що має юридичну силу, складений за встановленою формою, що надає його власнику стандартизований набір прав відносно особи, яка випустила цей документ, можливість передачі даного документа при дотриманні заздалегідь обумовлених умов, але без згоди емітентів, іншій особі разом з усім комплексом посвідчених ним прав
Назаров М. Г. [6]	Грошовий або товарний документ, що дає їх власнику майнові права і право на одержання певних грошових сум, доходів
Райзберг Б. А. [7]	Форма вкладення грошових коштів фізичними та юридичними особами і спосіб набуття ними доходів від їх вкладення
Остапенко В. В. [8]	Це грошовий документ, що засвідчує право володіння чи відносини позичання, визначає взаємовідносини між особою, яка його випустила, та його власником і передбачає, як правило, виплату доходу у вигляді дивідендів чи процентів, а також можливість передачі грошових та інших прав, що впливають з цих документів, іншим особам
Шевченко Р. І. [9]	Сертифікат, що представляє власність на майно і на основі якого може бути здійснена передача або реалізація прав на майно

Аналізуючи точки зору науковців, можна зробити висновок, що автори Кейнс Д. М., Алексєєв М. Ю., Галанова В. А. [1; 2; 4] визначають "цінні папери" як документ, який зазначає те чи інше право на майно чи участь у капіталі того чи іншого підприємства з метою отримання прибутку або дивідендів. У свою чергу, Анесьянц С. А. і Райзберг А. Б. [3; 7] вважають, що цінні папери – це джерело формування капіталу або форма вкладення грошових коштів. Це визначення суттєво відрізняється від інших, проте ці автори також визначають, що цінні папери слугують для отримання прибутку.

На рисунку наведено абстрактну модель змістовного складу визначення поняття "цінні папери".

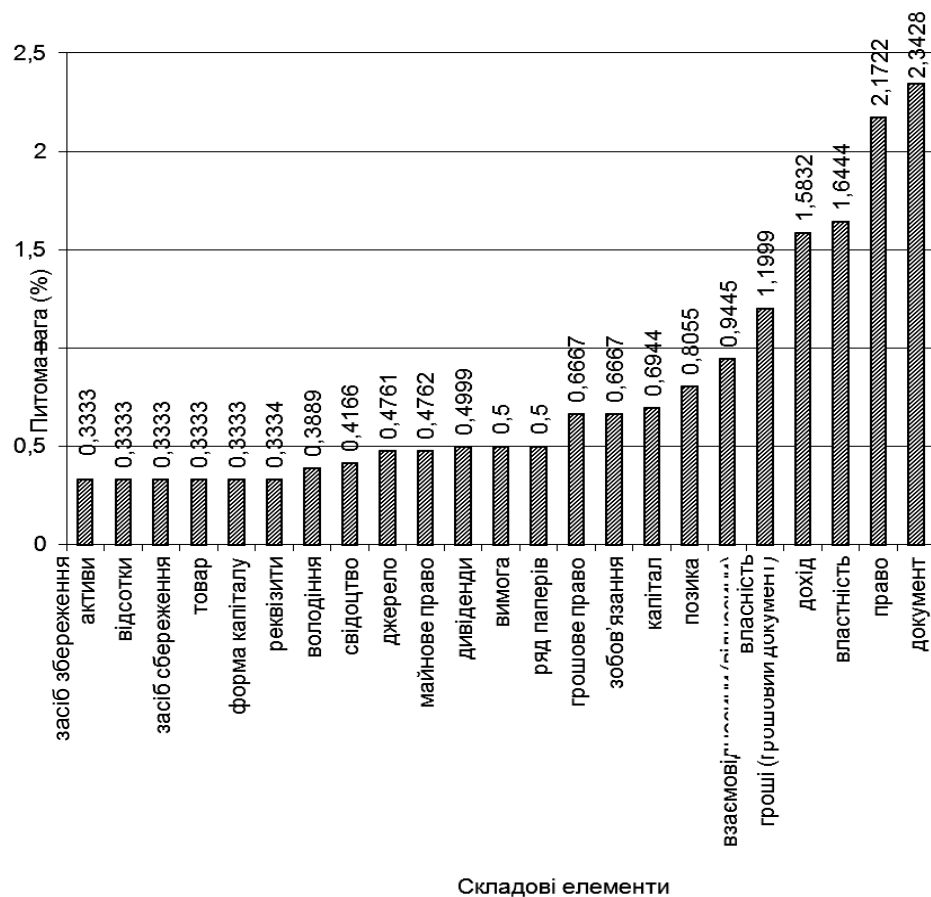

Рис. Абстрактна модель змістовного складу визначення поняття "цінні папери"

Отже, найбільш значущими елементами проведеного контент-аналізу є поняття "документ" – частота згадування склала 2,34 %; "право" – 2,17 %; "дохід" – 1,58 %; "відносини" – 0,94 %. Найменш значущим елементом є "майно" (0,2 %). Відібрано ряд найбільш значущих елементів (навантаження яких більше 0,33 – вага одного елемента найменшого визначення та частота згадування найбільша).

Шляхом аналізу та інтерпретації отриманих результатів дослідження було сформовано визначення поняття "цінні папери", яке враховує переважно більшість значущих складових елементів. Отже, цінні папери – це документ, який надає грошове чи майнове право власникам і засвідчує їх взаємовідносини між собою стосовно їх зобов'язань з метою отримання позики чи прибутку.

Сформульоване поняття, на думку автора, найбільш повно розкриває теоретичний зміст дефініції "цінні папери" й дає змогу чітко відмежувати цей термін від інших видів паперів на фондовому ринку. Воно відображає узагальнену точку зору щодо змістовного складу цього поняття, що є важливим підґрунтям для подальших досліджень ринку цінних паперів.

Наук. керівн. Рац О. М.

Література: 1. Легка В. М. Поняття ринку цінних паперів та його загальноринкові функції / В. М. Легка // Збірник науково-технічних праць ЛДФА. – 2004. – № 3. – С. 228–233. 2. Алексеев М. Ю. Рынок ценных бумаг / М. Ю. Алексеев. – М. : Финансы и статистика, 1992. – С. 352. 3. Анесьянц С. А. Основы функционирования рынка ценных бумаг / С. А. Анесьянц. – М. : ЭМБ-Контур, 1998. – С. 5. 4. Галанова В. А. Рынок ценных бумаг / В. А. Галанова, А. И. Басова. – М. : Финансы и статистика, 1996. – С. 352. 5. Миркин Я. М. Рынок ценных бумаг / Я. М. Миркин. – М. : Финансы и статистика, 2002. – С. 87. 6. Назаров М. Г. Финансово-экономический словарь / М. Г. Назаров. – М. : Финанстатинформ, 1995. – С. 224. 7. Райзберг Б. А. Курс экономики / Б. А. Райзберг. – М. : ИНФРА-М, 1997. – С. 720. 8. Остапенко В. В. Акционерное дело и ценные бумаги / В. В. Остапенко. – М. : Экономика, 1992. – С. 127. 9. Шевченко Р. І. Банківські операції : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / Р. І. Шевченко. – К. : КНЕУ, 2000. – С. 160.